

RIJEČKI STARI MOST U SNOVIMA I NA JAVI

Piše: Milorad Minjo Ražnatović

Čovjekova psihološka struktura satkana je od raznorodnih prirodnih osobina (racia, ošutilnog, nagona, emocija, čulnog, nade, volje - pa i one Ničeove za moć...), koje u njemu žive nekad jedna pored druge, nekad jedna protiv druge, nekad u saglasju i harmoniji, a u najvećem dijelu bivstvovanja jedna osobina nadvladava ostale i postaje čovjekovo obilježje, bilo pozitivno ili negativno. U toj unutrašnjoj borbi razumskog i ošutilnog, koju karakteriše smjenivost i promjena, „brusi“ se čovjekova ličnost, odnosno njegova osobenost i individualnost. Od snage ljudskog duha i racia zavisiće unutrašnji odnos ovih prirodnih osobina - njihova harmonija, ili disharmonija, kao i preuzimanje „prevlasti“ jedne nad drugom, što će biti opredjeljujuće za formiranje individualnog čovjekovog bitka, njegovog bivstva, pogleda na svijet i odnosa prema dobru i zlu. No, neovisno od formirane strukture čovjekovog bitka, sa njim kao vjerna sjenka „korača“ nada, taj moćni pokretački agens, koji, kao luča u tami, osvjetljava ona najskrovitija „staništa“ ljudskog optimizma. Oslobađajući ih, crpi iz njih pozitivnu energiju, otvara perspektive i daje smisao životnom bivstvovanju, a nada, skoncentrisana u snovima bilo onim noćnim, ili onim dnevnim – „budnim“, je zapravo izraz „pounutrene spoljašnosti“ (Sartr). Ta „pounutrena spoljašnost“, koja u čovjekovoj nutrini dobija „osoben izgled“ i individualnu prepoznatljivost, ima svoju nagonsku potrebu, da tako „obrađena“, započne novi život ponovnim ispoljavanjem - ospoljašenjem. Sada, možda i ne u onoj izvornoj formi doživljajnosti njene „nevine“ pounutrenosti, ali i ne odudarajući od njenog prvobitnog sušatstva. I ona prva – izvorna, i ova druga koja je njen vjerni odraz, u dubini svoga bitka nosi onaj sanjalački, a u suštini energetski i stvaralački agens, koji podstiče da nada istrajava i mnogobrojne „misaone bure“ preživljava. To „sanjalačko“ stanje duha, koje je u nadmoći nad realnim doživljajima života, zapravo je prirodna, psihološki nesvjesna čovjekova reakcija na nesklad ljudske realnosti sa njegovim nadama, željama i očekivanjima iz kojih se rađaju nezadovoljstva i unutrašnja neispunjenost. Ergo, iako itekako učestvujemo u realnom životu, zaokupljeni i ophrvani svakodnevnim, uvijek istim obavezama koje nam on nameće, prolazimo nijemo pored njega, kao da nas ne dotiče, ne uzbuđuje, ne ispunjava i ne usrećuje. Jer, spoznanje da su, dugo iščekivani događaji nadom ispunjeni, koji bi trebali dati novi smisao našem životu, pružiti zadovoljstvo, ne samo trenutka u kome se dešavaju, već donijeti trajniju radost i sreću, zapravo neostvarljivi u sanjanom obliku; da su zasnovani na čovjekovim iluzijama; da su jednokratne upotrebljivosti i da poslije njih, već šutradan, ostaje sve isto, zapravo vas vraćaju u razočaravajuću stvarnost, u onu istu monotoniju svakodnevnice življenja, koja neprestalno-iznova, čovjekovu podsvijest razbuktava, snove oživljava i sa njima

nadu podgrijava. Iz te stvarnosti nas naši snovi prenu, ozare i pokrenu. Bježeći od nje, ulazimo u „začarani krug“ vječitih snova ispunjenih nadama, koje nose drugačiju, dinamičniju, osmišljeniju, sadržajnije, radosniju, zadovoljniju, ispunjeniju, bogatiju i srećniju budućnost. I tako, jednolična svakodnevnica, uzrokuje da neostvareni snovi ne demotivišu, ne obeshrabruju, već iznova „golicaju“ našu maštu i podstiču nadu da ćemo ih ostvariti baš u sanjanom obliku. Uprkos tome što je njihovo oživotvorenje nemoguće, zbog fantazije koju u sebi nose, mi i dalje sanjamo i nadamo se. Na stare, već „odsanjane“ snove, nadovezuju se novi, budeći nove nade i novi životni optimizam. Živimo tako život snova i nada. Oni postaju naši najvjerniji saputnici, a da toga gotovo nijesmo ni svjesni. A ako, i kad spoznamo tu istinu, ne želimo joj protivurječiti i praviti otklon od nje, već je potiskujemo u dubine našeg bića, jer nam tako biva ljepše, lagodnije, podsticajnije i optimističnije. I tako iz dana u dan, mjeseca u mjesec, godine u godinu spisak nadanja i želja ne jenjava, već se stalno uvećava. No, bez ovako „skrojene“ čovjekove psihološke strukture, sklone vraćanju već doživljenim iskustvima i njihovoj transformaciji u nove težnje, nade i snove, u daljinu zagledane, iz kojih, kao sa kraja tunela, dopire zračak blještave svjetlosti omamljujuće snage, našim bićem bi vladali besmisao, pesimizam, tmina, apatija i praznina, ali isto tako, ma koliko to protivurječno zvučalo sa već kazanim, bez te sanjalačke energije ne bi bilo ni ljudski „podnošljive“ sadašnjosti, niti izvjesnosti ljudskom bitku dostojne budućnosti. Jer, energijom čiji je izvor čovjekova zagledanost u budućnost i stalna težnja ka ostvarenju nekog savršenog - nadrealnog svijeta, zapravo su stvorena civilizacijska dostignuća ovovremenosti. Ovakva unutrašnja dinamičnost govori da se gotovo cio naš život odvija u nama samima. Potvrdu našem razmišljanju možemo naći i kod filozofa nade Ernesta Blocha koji u svom kapitalnom djelu *Princip nada* kaže „Primarno svaki čovjek, budući da nečemu teži, živi ubuduće, prošlo dolazi tek kasnije, a prave sadašnjosti gotovo uopće još i nema“. To nam, gotovo na istovjetan način poručuje i sjajna filmska replika iz kulturnog filma Akira Kurosava „Skandal“, koja kaže: „Godinu za godinu, ljudska bića ostaju nesvjesna sadašnjice“. Naposljetku, „uranjanjem“ u dubine sopstvenog bića, ovo iskustvo nalazimo i u njemu samom. Ono nam govori da snove koje „budni“ sanjamo obilježavaju vrijeme naše mladosti i srednjih godina, koji su, u „stalnoj potrazi“ za boljom, dostojanstvenijom i savršnijom egzistencijom, puni života, nada i želja, sa snažno protkanim iluzijama. Dok su noćni snovi, po pravilu, reflektivne i fantazmagorične slike naše bliske ili daleke prošlosti, odnosno onog minulog što je „stanovalo“ u našoj svijesti i podsvijesti, a mnogo rjeđe nas obgrle i toplinom probuđene nade, izazovnih težnji i pulsirajućih želja. Ovi drugi su, u vrijeme čovjekove pune životne snage, gotovo nezapažena pojava, jer su, upravo, potisnuti „nabujalim“ životom i zagledanošću u neku daleku budućnost. Kako odmiču godine našeg života, tako se mijenja i unutrašnja psihološka struktura, pa i naši „dnevni snovi“ postaju više okrenuti onom prošlom, smještenom u memoriji, svijesti i podsvijesti čovjekovoj,

„namećući“ mu sve više život prošlosti iz kojeg se tek nazire čovjekova nada. Iako tanana, još uvijek dovoljno vitalna i refleksivna da se iz nje može izroditi neka nova ljudska kreativnost. Taj vremešni „voz snova“, koji nas vraća u dane djetinjstva i rane mladosti, a samim tim približava iskonskim vrijednostima: безусловnoj ljubavi, dobroćudnosti, privrženosti, neiskvarenosti, nevinosti, bezazlenosti, iskrenosti, ispitivačkoj radoznalosti, razdraganosti, razigranosti i u budućnost zagledanosti, čijim nedostatkom bi izgubili svojstva čovjektivnosti, sojstvenosti, dobročinstvenosti, saosećajnosti, čovjekoljubivosti, pravdoljubivosti, humanosti i plemenitosti upravo me je motivisao, da kroz prizmu opisanih ljudskih osobina, iz ovovremene perspektive otpočetog „ljudskog zalaska“, te iz „pounutrene spoljašnosti“ koja, u ovim godinama, snažno „atakuje“ na „svijest“, izvučem lični doživljaj svijeta, odnosno sredine u kojoj sam se zatekao, ne svojom voljom, i vratim ga „spoljašnosti“. Da, preko „kadrova“ moga djetinjstva i rane mladosti, kada je život započinjao svoj ovozemaljski put, strastveno upijajući tradiciju, toplinu i ljubav porodičnog „ognjišta“; društvene vrijednosti i norme rodne grude; bogatstvo njene očaravajuće prirode; vjekovne dubine kulturno-istorijske slojevitosti, estetičnosti i etičnosti; originalnost arhitektonske raskošnosti, jedinstvenosti i ambijentalne skladnosti, dočaram sliku svijeta sa kojim sam odrastao i kojeg sam svojem biću na „čuvanje predavao“. Dakle, da one „utamničene prostore“ moje memorije, unoseći u njima zrake svjetlosti, prenem iz višedecenijskog sna, vratim im svježinu i sjaj tada „usisanih“ slika svijeta i podarim im novi život .

Ispostavit će se da su šecanja na te dane, najjasnija, a slike formirane tada najčistije i najblještavije „sekvence“ moje memorije, iako su decenijama bile potisnute, samovanju i tišini prepuštene. Biće da je, upravo, ta usamljenost i nenarušeni mir čuvao njihovu autentičnost i svježinu. A svježina, snaga i prodornost tih doživljaja, koji su opčinjavajućeg karaktera, proizilaze iz „najburnijih“ i najtrajnijih dečjih utisaka kada svijet tek počinjemo spoznavati, njegove čari i ljepote intezivno upijati, a dušu njima pothranjivati. Te slike bezbrižnog života, ispunjene prirodnim ljepotama i ljudskim savršenstvom izvajanim dobrima - kulturnim znamenitostima i urbanitetom življenja, koji je pružala Rijeka Crnojevića, su ostavile trajan pečat u mojem ljudskom razvoju. Vraćanje tim nezaboravnim danima djetinjstva i rane mladosti, „opominje“ me da ne zaboravim odakle sam, đe sam započeo svoje životno putovanje, kojom stazom sam se zaputio i što je uticalo na oblikovanje moje ličnosti. Slika koja iz tog perioda dominira i koja „preplavljuje“ moja šecanja, na koju se, kao na filmskoj traci, nadovezuju sve ostale, je slika Starog (Danilovog) mosta, što ga polovinom devetnaestog vijeka -1855.¹, zajedno sa kamenom spratnom kućom sa njegove lijeve strane zvanom Mostina, u spomen svome ocu Stanku, na mjestu đe do tada bijaše drveni most koji podiže vladika Rade, sazda crnogorski

¹ Podatak o izgradnji sam preuzeo iz „Istorijskog leksikona Crne Gore“, knjiga 5, str. 1085 – Prof. dr Šerba Rastodera, dr Živko Andrijaševića..., *Vijesti* 2006., mada se u raznim istorijskim i turističkim publikacijama operiše različitim datumima, tako da se kao godine izgradnje mosta pominju 1852. i 1853.

vladar knjaz Danilo (prvi svjetovni vladar iz dinastije Petrovića i jedan od najznačajnijih vladara u hiljadugodišnjoj crnogorskoj historiji) i preda Crnogorcima da se njime vjekovima služe i diče. Ova krepka kamena starina, pješacima namijenjena, već više od vijeka i po uspješno odolijeva zubu vremena i „napadima“ nabujale rijeke. Izgrađen na samom početku riječkog pazara, gledano sa njegove istočne strane, ispod brda Obod, odnosno gradskog naselja Riječki Grad, spajajući tu nekadašnju prijestonicu Ivana i Đurađa Crnojevića sa gradskim jezgrom Rijeke Crnojevića, jedno vrijeme je nosio ime po svom graditelju, da bi se, po podizanju Novog mosta 1905. godine, izgrađenog nizvodno na oko dvjesto metara udaljenosti, u narodu ustalio naziv Stari most. Povezujući ljude, događaje, vjekove i historiju riječkog kraja i Crne Gore, ovaj biser graditeljske umjetnosti, sa četiri lučna otvora, ili okna kako ih Riječani zovu, podjednako intenzivno i snažno živi u meni i onda kada je, stopljen sa pitomom riječkom prirodom u skladnu urbanu cjelinu, blistao svojim najljepšim sjajem, a bogami i onda kada je rijeka koja protiče ispod njega svojim zastrašujućim hukom, izazvanim divljom nabujalošću, narušavala uobičajenu gradsku svakodnevicu, prijeteci njegovom opstajanju. Vjerovatno da jasnoća ovih događaja izvire iz snage memorijski utisnutih slika iz najranijeg djetinjstva, formiranih kao refleksija na to što sam sa mostom odrastao, pogledom na njega, kroz prozor spavaće sobe, porodičnog stana, udaljenog pedesetak metara, u san tonuo i snenih očiju nove zore dočekivao. Kroz njega su ulazile najčarobnije slike koje, u susretu i „lepršavoj igri“ kosmičkih i zemaljskih ljepota, može samo priroda podariti. Kada su, u noćima nebeskog plavetnila „okićenog“ iskričavim zvjezdanim „ukrasima“ i mjesečevim punim sjajem, te rujnim zorama koje su je na jedan poseban način oblikovale njenu formu, nekim magičnim bojama obasjavali Obod i okolna brda koja se sa njim graniče, most i rijeka koja ispod njega teče. Ali i one druge, ne tako idilične, slike „dramatične“ zebnje izazvane drugom stranom te iste prirode – vremenskim nepogodama, što je sve zajedno budilo najtananija osećanja, razbuktavalo maštu i oblikovalo snove. Snažno u meni žive rane jutarnje rječne izmaglice što su lučne svodove prekrivale, od rijeke i obala „odvajale“, a gornje djelove mosta, nebeskom horizontu „predavale“; ružičaste zore, čiji su ga prvi sunčevi zraci, svojom toplinom milovali, a svjetlošću ljepotu otkrivali; njegova podnevna prolazna samovanja, spokojna, ali melanholična tihovanja, rječnim i obalskim zagrljajima predavanja; sunčevi zalasci, koji su ga zlatnim odsjajima sa mirne i bistre površine rijeke spektrom najživopisnijih boja „umivali“; kao i noći pune mjesečine, koja je u vrijeme vedrine i bezgraničnog nebeskog plavetnila prošaranog zvjezdanim blještavim titrajima, sijala „ko uljana tepsija“ (kako narod kaže), obasjavajući svojim jarko žutim odsjajima rijeku i most nad njom, kao usred bijela dana, dajući mu izgled nekog zadivljujućeg, nestvarnog, bajkovitog, samo umjetničkoj imaginaciji dostupnog prizora, spremajući ga tako elegantnog i kočopernog za „zasluženi noćni odmor“. Ili, možda za neku novu noćnu „avanturu“ koju će mu prirediti vremenske (ne)prilike i nikad

predvidljiva rijeka. Šećanje na te „avanture“, kada su višednevne uporne i obilne, kasne jesenje i rane zimske kiše, dosta često uz južni vjetar ili garbin (zapadni vjetar)², uslovljavale nabujalost, ustalasalost i divljinu rijeke, koja je u meni unosila nespokoj i strah za sudbinu mosta, i danas uzburkavaju moj duh i izazivaju nelagodan ošćaj. U tim prvim danima kiša, sve dok bi se izlila iz svog korita - plaveći riječku pijacu sa njene lijeve strane, a u produžetku, iza Mostine, Pošte i još nekoliko kuća u nizu, livade koje se protežu do i iza Novog mosta; ledine na desnoj obali, kao i na njima izgrađenu uzanu pješačku stazu u narodu rivica zvanu, od kamena, u stilu mosta, zidanu, prateći širinu njegovog gazišta, gotovo metar iznad tla podignutu, kao glista vijugajući od posljednjeg stepenika najmanjeg okna do podnožja Riječkog Grada, šećući tako ovaj livadski kompleks na dvije cjeline, povezujući ovo slavno gradsko naselje sa samim riječkim centrom, stapajući se sa mostom i kućom sa njegove lijeve strane, čineći u tom jedinstvu specifičnu, originalnu i neponovljivu graditeljsku cjelinu neprolazne arhitektonske vrijednosti i zanosne ljepote; najmanje okno, nerijetko se uspinjući i do kamene ograde mosta na njegovoj desnoj obali, koja svoj „put“ završava na kraju trećeg lučnog svoda, ponekad u tim naletima i rušeći krajnje djelove ograde, ostavljajući neimarima obavezu da po povlaćenju vode, svojim vještim rukama, od kamena porušene ograde koji se zadržavao ispod samog okna, dovedu ogradu u pređašnje stanje ne dozvoljavajući da je tako „ranjenu“ zahvati neki novi poplavni talas koji bi je dodatno urušavao; terasu i prizemlje kuće uz most (u periodima višednevnih padavina kada je dosegla ekstremne visine), gotovo metar i po od tla izdignute, te ispunjavajući vodom više od polovine preostala tri okna, tako da se kroz dva namijenjena za plovidbu samo čunovima moglo ploviti, ostavljajući duboko ispod vodene površine njegove obalske svodove, „odvajajući“ ga tako od svojih temelja i kućnog „oslonca“, dok su za poplavni talas ostajali „neuhvatljivi“ samo gornji djelovi tri lučna svoda sa ogradom i gazištem, odnosno pješačkom stazom mosta, koji su, nadnoseći se nad vodenom površinom, gledano iz daljine, ličili na neki neobični plovni objekat koji samo što nije započeo svoju plovidbu niz rijeku, što joj je oduzimalo rušilačku snagu i davalo mirnoću jezerskog izgleda - rijeka je besemučno „atakovala“ na lučne svodove mosta, pokušavajući da svojom neobuzdanošću, „strgne stavljene joj okove“ i oslobodi nesmetan tok za svoju „divlju prirodu“. A most je dostojanstveno „trpio“, postojano odolijevao i izazivački prkosio svim „nasrtajima“ nabujale rijeke. No, ta „borba“ rijeke i mosta, iako po njega opasna i neizvjesna, nosila je sa sobom i neku vrstu njihove igre i poseban ošćaj ljepote onog ko je to doživio. Silno udarajući o kamene lučne svodove mosta, uz karakterističan eho koji prati neprestalne udare riječnog brzaka u neku prirodnu ili vještačku prepreku, vodena masa se od njih, za trenutak, u pjenušavom talasastom kovitlacu unatrag odbijala, praveći

² U Rijeci Crnojevića ovo su dva najčešća i najjača vjetra, koja su ne rijetko i olujne snage, dok se ostali vjetrovi gotovo i ne ošćaju. Iako donose toplije vrijeme u zimskom periodu, kada duvaju, karakteristični su i po velikim padavinama, jakoj grmljavini i po tome što uzburkavaju riječnu površinu.

„predah“, koji bi stvarao utisak njenog „iščuđavanja“, zašto svojom neobuzdanom snagom ne može preći postavljenu „zapreku“, da bi ponovo, kao da se pribrala, svu svoju nemoć shvatila, „pomirljivo“ klizeći niz svodove mosta, u jezerski smiraj, svoje putovanje nastavila. I tako godinama, decenijama, više od vijeka i po, most, ne samo da je potvrđivao neprolaznu ljepotu svoje arhitekture, već i svoju čvrstinu, postojanost i dugovječnost. Izdignut iznad prozirno modroplave rječne površine, na dovoljnoj visini, koja, u najvećem periodu godine, onemogućava rijeku ispod da ugrozi njegovu svakodnevnu namjenu, „preturio je preko „svojih leđa“ mnoge generacije Riječana i Crnogoraca kojima je vjerno služio i turiste im dovodio. Prema svima koji su njime koračali jednak je bio. Stanovnike sa obje strane rijeke, predano služio, a on u njihovim srcima ljubavlju zračio. Nijemo, mnoge vojske preko sebe prevodio i uzdanica im bio. Raspjevane i razigrane svadbare gostio, a tužne povorke prema Riječkom Gradu prenosio, đe je mnoge generacije Riječana na vječni počinak odvodio. Zetske, krajinske, crmničke i donje ceklinske trgovce sa prepunim čunovima razne robe do riječke pjace sprovodio. Riječke ribare sa njihovim ribarskim brodićima i čunovima opremljenim mrežama, koševima od pruća, ovščima i petrolejskim lampama, kroz svoja okna u ribolov izvodio, a u povratku sa ulovom do riječke rive na sidrenje dovodio. Pecaroše što na udicu ribu pecaše, dobrim domaćinstvom gostio i zadovoljstvo u njihove duše unosio. Najmlađim plivačima u svojim prvim nevještim plivačkim zaveslajima na „proputovanju“ ka plivačkim vještinama, stjenoviti temelj srednjeg okna, stanica za odmor bio. Đečjim vragolijama i mladalačkoj neobuzdanoj snazi, za skokove u vodu služio i time ih ponosnim i radosnim činio. I jatima gracioznih galebova, što su ih snažna krila, širokim, krupnim i laganim zamasa, na dugom letu, u potrazi za obrok ribe, u Rijeku donosila, ograda mosta za predah služila. Crnogorske fudbalske ekipe, što ih je, strasni takmičarski žar, na tradicionalne ljetnje riječke turnire dovodio, ka stadionu „Osredak“ prevodio. Riječanima svih uzrasta, u kasnijim jutarnjim časovima, predvečerjima i ranim noćnim satima, za: svakodnevna okupljanja i druženja; strasna pušačka meračenja; glasna ribarska uveličavanja, nadvikivanja i nadgornjavanja – ulova prizivanja; prozirne rijeke zagledanja; ribljev fonda procjenjivanja; novih ribarskih, rječno-jezerskih isplovljavanja dogovaranja; dnevnih događaja prepričavanja; umjesnih i dobroćudnih šala zbijanja (ovom kraju svojstvenih, a strancu teško shvatljivih i razumljivih), uz vesela i grohotna smijanja; momačko devojačka sastajanja; čežnjiva mladalačka maštanja koja su ih niz rijeku u daljinu odvodila, preko nemirnih nepreglednih morskih i okeanskih prostranstava vodila, do svjetskih država i metropola na upoznavanje dovodila³; vesela đečja igranja i opasna ogradska pentranja - vjerno služio. Brojne izletnike očarane ljepotom njegovom privlačio i na svoja „pleća“ dovodio, kako bi dodir sa njim

³ Mnogim Riječanima mladalačka mašta je postala stvarnost. Jer su, opredjeljujući se za tešku, ali i izazovnu profesiju moreplovca, imali sreće da se „ukrcaju na brod“ i postanu veoma cijenjeni kapetani, navigatori, upravitelji makine, telegrafisti, kormilari, ili majstori zaduženi za održavanje elektro i mašinskih postrojenja.

ovjekovječen bio, njihove albume i tople domove fotografijom krasio, a posmatranjem, pokazivanjem i divljenjem nezaboravne uspomene, na njegovu nesvakidašnju figuru i jedno daleko putovanje, u njima budio. Nestvarnom ljepotom svojom, slikare i fotografe nadahnjivao, zavodio i umjetničku inspiraciju njihovu mamio, a Crnu Goru i Rijeku Crnojevića, po umjetničkim djelima, sa figurom mosta na njima, van crnogorskih granica prepoznatljivom činio.

Bajkovitost, postojanost, trajnost, čvrstina, koketnost, gazelska gracioznost, atraktivnost, stopljenost sa prirodnom okolinom i ljepota Starog mosta, ogleda se u njegovoj blagoj nagnutosti prema desnoj obali, četrdesettrometarskoj dužini „opasanoj“ kamenom ogradom, koja se, zajedno sa konstrukcijom mosta, od onog najvećeg do najmanjeg luka, prateći sve njegove ravnine i kosine, stepenaste uspone - padove, spušta ka obalama rijeke, odnosno iz njih izdiže, nalazeći tu svoj čvrst oslonac, kao i u njegovoj skladno „vajanoj“ četvorolučnoj kamenoj konstrukciji, građenoj od poluobrađenog kamena, različitih raspona. Najveći lučni svod raspona 14,18, a visine 3,30 metara, strmo se uspinje sa stjenovitog masiva na lijevoj obali, izdignutog gotovo dva metra iznad rijeke, đe je njeno korito najdublje, što i uslovljava blagu nagnutost mosta, jer je njegova konstrukcija, na drugoj strani, utemeljena na samoj obali, koja je pri normalnom vodostaju, gotovo u ravni površine rijeke, čime je izbjegnuta veća stepenišna strmina, i u tako polukružnoj „putanji“ nalazi svoj oslonac na stijeni što izranja iz sredine riječnog korita, koju, kao da je priroda namjenski stvorila za podizanje mosta na tom mjestu. Nadovezujući se na prvi, drugi lučni svod – središnji, temelji se na ovoj stijeni i formira okno raspona 3,30, a visine 2,08 metara, koji ujedno služi i kao „noseći stub“ mosta. Treći lučni svod istog raspona kao prvi i oko tri metra visine (neznatno niži od najvećeg), započinje svoje oblikovanje iz srednjeg luka, skladno se spuštajući i svoje ishodište nalazeći na pjeskovitoj desnoj obali rijeke. Ovaj stepenasto silazi na onaj četvrti – najmanji, raspona 1,55 i visine 2 metra, koji je već uveliko „iskoračio“ na desnu obalu rijeke, ojačavajući tako konstrukciju mosta i propuštajući vodu izlivenu iz korita rijeke, a u isto vrijeme upotpunjavajući njegov⁴ estetski izgled. Svu ovu neprolaznu ljepotu i dugovječnost mu podariše: Knjaževa idejnost, vizionarstvo i posvećenost razvoju Rijeke Crnojevića kao stare crnogorske prijestonice⁵; konstruktorska stručnost, darovitost, maštovitost, ondašnja

⁴ Podaci o dimenzijama mosta preuzeti su iz knjige Vasilija Vaska Jankovića „Rijeka Crnojevića nekad i sad“, Sekcija pisaca – radnika Crne Gore, Podgorica 2005., osim visine za treće okno, koja je u knjizi ista kao kod prvog, a logično je, da, zbog blagog pada prema lijevoj obali, ona mora biti nešto manja, što je uočljivo i na fotografijama mosta.

⁵ Pored mosta i spratne kuće, knjaz Danilo je podigao riječku rivu, kao i pijacu na kojoj je prodavana raznovrsna roba (voće, povrće, riba, mliječni proizvodi, suvo meso, jaja, rakija, vino...), donošena, kako iz okolnih sela, tako i iz udaljenijih jezerskih priobalnih mjesta, a bogami i iz cijele Crne Gore, pa i šire. Između rive i pijace je podigao i kameni parapet – ogradu, koja započinje od mosta i proteže se cijelom dužinom pijace, na više mjesta isprekidane stepenicama za prolaz prema rivi. Duž ograde su, mnogo kasnije - dvadesetih-tridesetih godina XX vijeka, izgrađene betonske tezge za izlaganje robe. Cjelokupna pijaca je krajem prošlog i početkom ovog vijeka rekonstruisana i pretvorena u moderan trg rađen od jedne vrste bijelog italijanskog mermersa sa tri tezge kao simbola nekadašnje pijace, koje, istini za volju, mogu poslužiti za izlaganje proizvoda, što se i dešava prilikom

ljubavlju uzvraćamo. I ne manja naša obaveza je da, nadležne državne organe na njihovu dužnost, neprestalno podsećamo, podražavamo i upozoravamo, kako bi ovaj simbol Rijeke Crnojevića i Crne Gore, kao značajno arhitektonsko djelo i dragulj kulturno-istorijske baštine, povremenom obnovom, od „ugriza zubatog“ vremena spasili, a opasnost od nesavjesnih graditeljskih zahvata, ili daljih „savremenih“ projekata, koji bi mu, vrijednost i ljepotu ambijentalnog urbanističkog stapanja sa neposrednom okolinom narušili, planskim dokumentima trajno otklonili, i tako, arhitektonsko-prostornom, izvornošću, budućnost podarili. To je moralna obaveza i nastupajućih generacija, a most će samo uz takvu brigu, vječno trajati, nenarušenom autentičnošću i starinom odisati, svom svojom ljepotom blistati i dobrom nam, kao što je to i do sada činio, vraćati.

P.S.: Značajno kraća verzija eseja objavljena je na našem Sajtu 20. marta 2016. godine